

шифр: «туризм майбутнього»

НАУКОВА РОБОТА

на тему:

**«Проблеми та перспективи розвитку незвичайних
видів туризму в країнах Європейського Союзу»**

2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.ЗРОСТАННЯ ПОПУЛЯРНОСТІ НЕЗВИЧАЙНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ.....	5
1.1.Сутність та особливий характер організації незвичайних видів туризму.....	5
1.2.Аналіз тенденцій зростання попиту на унікальні види туризму.....	10
РОЗДІЛ 2.РОЗВИТОК ЕВТАНАЗІЙНОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ПРАВОВИХ, МОРАЛЬНИХ ТА РЕЛІГІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ.....	15
2.1.Сутність евтаназійного туризму та проблеми його організації в країнах Європейського Союзу: правові, моральні та релігійні аспекти.....	15
2.2.Аналіз досвіду співпраці країн ЄС з Швейцарською Конфедерацією у розвитку евтаназійного туризму (на прикладі діяльності фірми «Dignitas»).....	19
2.3.Впровадження та функціонування незвичайних видів туризму в Україні: можливості, проблеми та напрямки їх вирішення.....	25
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	33

ВСТУП

Розвиток сфери туризму в сучасних умовах є одним з головних чинників забезпечення стрімкого зростання рівня економіки окремих держав. Все більшою стає частка сфери послуг в економічній моделі розвинутих країн, в той час, як промисловість поступово втрачає свої позиції. Але з іншого боку популяризація туризму потребує від цієї сфери введення нових напрямів її розвитку, адже зі збільшенням кількості зацікавлених споживачів збільшується й різноманітність характеру бажань, які формують попит.

Таким чином, впровадження нових чи популяризації молодих видів туризму, які мають особливу специфіку необхідні для того, щоб задовольнити потреби туристів та збільшити асортимент та пропозицію туристичного продукту. Головним рушійним фактором при цьому виступає розвиток технологій, який формує відповідні умови для створення, модернізації та пристосування до умов масового ринку незвичайних видів туризму.

Актуальність теми визначається недостатністю теоретичних знань щодо проблем та перспектив розвитку незвичайних видів туризму, що в свою чергу формує недолік практичних навичок щодо їх організації. В даному випадку доречно роздивитись досвід країн Європейського Союзу щодо використання зазначених вище видів туризму.

Метою роботи є визначення головних чинників та аспектів, що утворюють бар'єри для розвитку незвичайних видів туризму, а також дослідження перспектив розвитку даних видів туризму в країнах Європейського Союзу.

Для досягнення поставленої мети необхідно визначити та вирішити наступні завдання:

- визначити сутність незвичайних видів туризму та обґрунтувати особливий характер їх організації;

- дослідити тенденції та причини зростання попиту на незвичайні види туризму;
- розглянути головні обмеження, що створюють проблеми для організації окремих різновидів незвичайних видів туризму в країнах Європейського союзу;
- з'ясувати статус та відношення до окремих різновидів незвичайних видів туризму за допомогою вивчення їх правового положення в окремих державах Європейського Союзу;
- провести аналіз досвіду співпраці країн Європейського Союзу з Швейцарською Конфедерацією у розвитку етаназійного туризму;
- з'ясувати сучасний статус та тенденції розвитку незвичайних видів туризму в Україні за допомогою аналізу думки громадян на туристичних Інтернет-форумах та аналізу туристичних ресурсів і законодавства України.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи: статистичний, групування, аналізу і синтезу, методи табличного та графічного порівняння даних, класифікаційний, аналогія, висновків та наукової апроксимації.

Об'єкт дослідження – незвичайні види туризму.

Предмет дослідження – можливості використання незвичайних видів туризму, як провідних напрямів розвитку туристичної сфери в країнах Європейського Союзу.

Інформаційною основою дослідження є праці іноземних діячів науки з дослідження теоретичних засад та практичної основи організації незвичайних видів туризму, тлумачні словники, щорічні звіти UNWTO та World Bank, дані статистики та закони, розглянутих у роботі держав, які стосуються організації незвичайних видів туризму.

РОЗДІЛ 1. ЗРОСТАННЯ ПОПУЛЯРНОСТІ НЕЗВИЧАЙНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ В СВІТІ

1.1. Сутність та особливий характер організації незвичайних видів туризму

Туризм у XXI столітті є невід’ємною частиною життя більшості населення світу. Згідно з звітом UNWTO у 2016 р. загальна кількість міжнародних туристів склала 1,235 млн. осіб, що на 3,9% більше ніж у 2015 р. В той же час, відповідно до прогнозів цієї організації загальна кількість подорожуючих у 2030 р. збільшиться до 1,8 млрд. осіб (див. рис. 1.1).

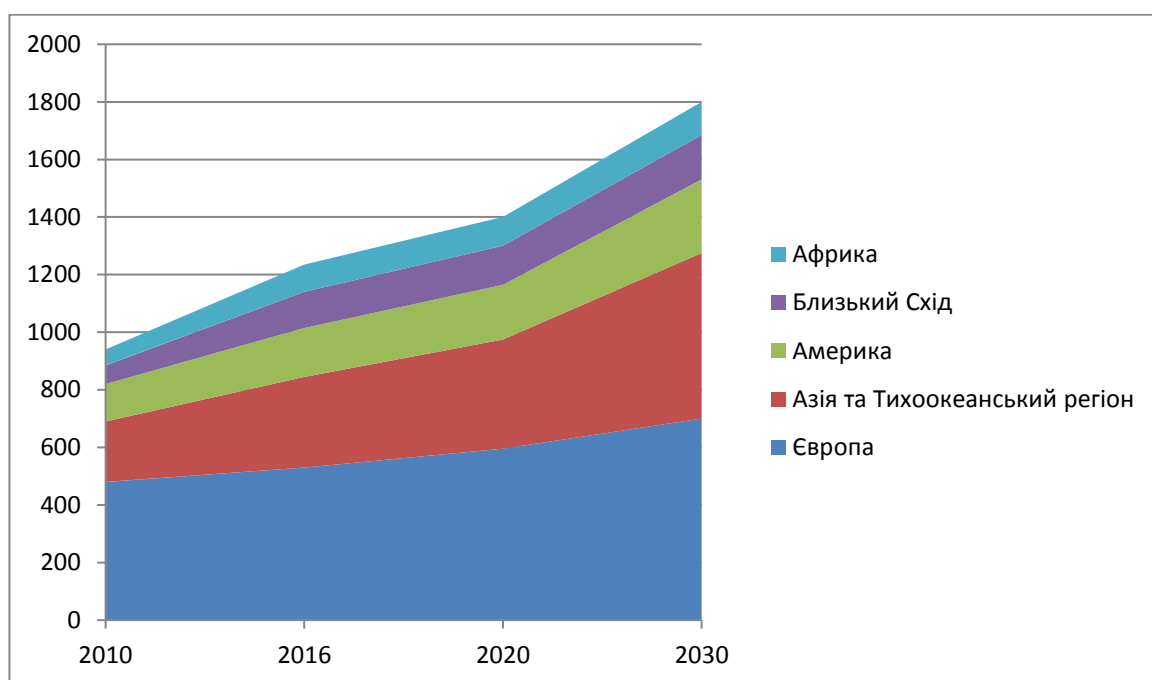

Рис. 1.1. Динаміка збільшення кількості міжнародних туристів за роками [1]

У зв'язку з даними, що зазначені на рисунку 1.1 кількість туристичних пропозицій, які покликані задовольнити потреби споживачів, збільшується. На арені туристичного бізнесу з'являються нові привабливі для туристів країни чи окремі напрями. Гіганти даної сфери такі, як Франція, США, Іспанія та Китай, щороку отримують величезні кошти від в'їзного туризму.

Враховуючи той факт, що на ринку представлена велика кількість пропозицій та те, що рівень розвитку інформаційних технологій зараз значно перевищує той, що був, наприклад, років 20 тому, стає складніше створити нову пропозицію у вже популярних туристичних напрямках. Тому все частіше з'являються більш нові та менш популярні види туризму. Наприклад, за даними М. Кляп зараз виділяють 84 види туризму [2, с. 197]. Виокремлюються з них незвичайні види туризму, задачею яких є заповнення вільних сегментів ринку туризму та створення бази для популяризації цих пропозицій у майбутньому.

Незвичайні види туризму – група альтернативних видів туризму, які є досить молодими та виділяються тим, що тільки починають набирати популярність. Саме туристичні напрями, які пов'язані з такими видами туризму покликані у майбутньому зайняти значну нішу у туристичному бізнесі.

Слід зазначити, що ця назва є умовною, адже ні в яких туристичних посібниках чи офіційних документах вона не зустрічається і, далі розглянуті види туризму не об'єднуються в одну категорію. Також, за бажанням ці види туризму можна називати альтернативними чи унікальними, але, все ж, для зручності краще зупинитися на першому варіанті.

Незвичайні види туризму, як і інші, мають свої характерні особливості, що зазначені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Особливі характеристики незвичайних видів туризму

Особливість	Сутність особливості
Обмежена популярність	Користуються успіхом лише у дуже обмеженого числа людей, які мають часом дуже специфічні інтереси, що виливається у створення подібних видів туризму
Обмеженість у аспекті законів, традицій, норм моралі та менталітету	Для задоволення своїх потреб туристам доводиться відвідувати інші країни чи штати, адже в місті їх постійної дестинації провести подібні туристичні заходи неможливо у зв'язку з тим, що певні дії, які наповнюють суть деяких незвичайних видів туризму заборонені в цих місцях законом
Непостійність офіційного характеру	Туристи не завжди використовують послуги туристичних підприємств для реалізації своїх інтересів. Це пов'язано з тим, що незвичайні види туризму не дуже приваблюють самі туристичні

Закінчення таблиці 1.1

Особливість	Сутність особливості
	компанії та з тим, що подібні туристи є досить самодіяльними
Обмежений географічний характер	Частково це пов'язано з правовими аспектами певних держав чи адміністративних одиниць, про що йшлося раніше. В деяких же випадках це залежить від того, що певні об'єкти чи компанії, які необхідні для наповнення потрібного туристичного продукту, знаходяться лише у одному чи декількох місцях на планеті

*складено автором

Виходячи з даних таблиці можна зазначити, що певні особливості незвичайних видів туризму зустрічаються і в інших видах туризму, але їх сутність помітно відрізняється.

Далі доречно буде розглянути приклади незвичайних видів туризму. Дана інформація подана на рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Перелік незвичайних видів туризму

Окрім зазначених вище незвичайних видів туризму до них ще можна віднести деякі інші за певних умов. Важливо виділити наявні умови для організації та розвитку подібних видів туризму в країнах ЄС, враховуючи ресурсну базу та правові норми. Дана інформація зазначена в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Розвиток незвичайних видів туризму в країнах ЄС

Вид туризму	Країни ЄС, в яких розвинутий	Опис ситуації
Космічний	-	На даний момент даний вид туризму добре розвинутий у двох країнах, які не входять до складу ЄС
Дарк-туризм	Франція, Польща, Італія, Німеччина, Румунія, Чехія, Іспанія і т.д.	Так як більшість країн ЄС в контексті історії були полями для масових війн, то і необхідних об'єктів для розвитку дарк-туризму тут достатньо
Індустріальний	Румунія, Угорщина, Австрія, Болгарія, Німеччина	Велика кількість об'єктів знаходяться у місцях зруйнованих імперій чи політичних устроїв, тому привабливими є країни пост-радянського простору
Військовий	-	На даний момент на території країн ЄС немає масштабних воєнних конфліктів
Евтаназійний	-	В деяких країнах ЄС дозволена активна евтаназія, але не для іноземців, таким чином даного виду туризму немає на цих територіях
Секс-туризм	Нідерланди, Німеччина	Проституція в зазначених країнах легалізована, але на відміну від деяких інших країн ЄС тут також легальні й борделі, кількість яких регулюється
Наркотуризм	Нідерланди	На території країни легкі наркотики продають спеціальні заклади – кофе-шопи, діяльність яких контролюється законом

*складено автором

Детальний опис кожного з зазначених вище видів туризму наведено далі.

Дарк-туризм (темний туризм/похмурий туризм) – подорож у місця, які пов'язані із смертю та сумом. Зазвичай, даний різновид туризму включає в себе поїздки до місць масового захоронення, кладовищ, місць великих битв, масової загибелі людей, катастроф та стихійних лих [3, с. 145-160].

Індустріальний туризм – це вид туризму, основною метою якого є відвідання покинутих, недобудованих індустріальних об'єктів та об'єктів спеціального призначення [4]. Крім цього до об'єктів відвідання належать також просто закинуті споруди різного призначення. При цьому слід зауважити, що індастріал-туристи отримують від подорожі до подібних об'єктів певне психологічне задоволення, можуть відчувати себе дослідниками.

Космічний туризм являє собою подорож на орбіту Землі [5, с. 78]. Цей вид туризму на даний момент є досить рідким явищем, адже він потребує багато коштів та відповідного високого рівня здоров'я туриста. Звичайно, що до особливостей даного різновиду туризму належить те, що він має виключно організований та офіційний характер. Також важливим є те, що подорожуючому необхідно буде притримуватись фіксованого розпорядку дня космонавтів.

Військовий туризм (воєнний туризм, мілітарі туризм, зброярський туризм) – це різновид туризму, метою якого є відвідання місцевості, пов'язаної з військовими та воєнними діями [6, с. 334]. Окремо в даному випадку слід виділяти воєнний туризм, що пов'язаний, в першу чергу, з відвідуванням місць активних воєнних дій. З цього випливає одна з головних особливостей даного різновиду туризму – самотійність туриста.

Віртуальний туризм – це подорож місцями світу, не виходячи з дому, завдяки сучасним технологіям, у першу чергу – завдяки Інтернету. Особливістю віртуальних турів є те, що за допомогою них можна відвідувати не тільки сучасні міста та країни, а й дестинації минулого, віртуальні образи яких створюються на основі реальних макетів того часу.

Евтаназійний туризм – це відвідання певної країни чи адміністративної одиниці, на території якої легалізована евтаназія (у тому числі для іноземців) з метою добровільного відходу з життя на правовій основі. Даний вид незвичайного туризму є досить специфічним. Головною його особливістю є обмежена географія подорожей. В даному випадку місцем надання відповідних послуг є Швейцарія, а конкретно – кантон Цюрих.

Організований секс-туризм – це подорожі, що організовані всередині туристичного сектору, або за його межами, але з використанням його структур та мереж, основною метою яких є здійснення комерційних сексуальних відносин між туристом і жителями у місці призначення [7]. Даний вид туризму може здійснюватись, як у межі однієї країни, так і бути міжнаціональним.

Наркотуризм – подорожі, що здійснюються з метою вживання засобів наркотичного характеру в DESTИНАЦІЯХ, де це дозволено законом. Основним світовим центром даного виду туризму є Амстердам. Також цінується серед шанувальників й Індія. Згідно з М. Кляп: «Наркотуризм (туризм залежностей) - різновид туризму, головною метою якого є відвідуванням країн, пов'язаних з наркоіндустрією» [6, с. 334].

Крім перелічених вище прикладів незвичайних видів туризму існує ще багато подібних різновидів туризму, але вони є менш популярними, або їх незвичайність характерна лише для деякої території чи менталітету. Такими, наприклад, є гостьовий туризм, суттю якого є те, що сімейства або окремі туристи на певний час обмінюються своїм житлом з іншими подібними подорожуючими. Також можна згадати кіно-туризм, в якому окремо слід виділити тих туристів, які створюють свої зовнішні образи на основі образів героїв фільмів і подорожують по відповідних місцях, виконуючи фотографії та відеозйомки, які повторюють сцени фільмів.

1.2. Аналіз тенденцій зростання попиту на унікальні види туризму

Реальну картину справ у розвитку незвичайних видів туризму може дати статистична інформація. З цих даних можна оцінити важливість даних видів туризму та спрогнозувати майбутні тенденції. Одразу слід зазначати, що інформації по таким достатньо специфічним видам туризму мало, але на деякі з них можна звернути увагу, адже дані стосовно них є у відкритому доступі.

Як було сказано у минулому розділі: «Космічний туризм на даний момент є досить рідким явищем, адже він потребує багато коштів та необхідного рівня здоров'я туриста.». Тому станом на початок 2018 р. в світі зареєстровано лише сім космічних туристів (див. табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Космічні туристи станом на початок 2018 р.

Прізвище та ім'я	Рік польоту	Національність	Вид діяльності
Денніс Тіто	2001	Американець	Підприємець/мультимільйонер
Марк Шаттлворт	2002	Південноафриканець	Бізнесмен/засновник дистрибутиву Linux – Ubuntu
Грегори Олсен	2005	Американець	Підприємець/засновник компанії Sensors Unlimited Inc
Ануше Ансарі	2006	Іранка	Вчений/спів засновниця та голова компанії Prodea Systems Inc
Чарльз Симоні	2007/2009	Американець	Голова компанії Intentional Software Corporation
Річард Герріот	2008	Американець	Програміст/підприємець
Гі Лаліберте	2009	Канадець	Засновник/керівник компанії Cirque du Soleil

*складено автором за даними [8]

Виходячи з даних таблиці можна зробити висновки, що більшість космічних туристів є американцями та засновниками, власниками чи співвласниками відомих компаній. Це не дивно, адже ціна на подібну подорож до 2007 р. коштувала 20 млн. доларів. Пізніше ця сума стала варіюватися від 30 до 35 млн. доларів. Крім цих складнощів туристи мали відповідати необхідним критеріям здоров'я їх організму.

Подібний вид туризму має й іншу дуже важливу деталь. Її суть полягає в тому, що у майбутньому планується масове заселення найближчих до Землі планет, головною з яких вважається Марс. Якщо звернутися до проекту голови компанії SpaceX І. Маска [9], то можна зазначити, що у 2024 р. за допомогою космічних кораблів ITS (Interplanetary Transport System) будуть здійснені перші подорожі до Марсу. Тому для майбутнього збільшення кількості космічних туристів є всі передумови. В першу чергу, через підтримку цього явища науковцями у зв'язку із збільшенням кількості населення Землі.

Доцільно розглянути статистичні дані одного з найбільш масових незвичайних видів туризму – секс-туризму. Звернувши увагу на певні популярні напрями, наприклад на Таїланд, можна зазначити, що за різними даними кількість працівників, які задіяні в секс-індустрії в цій країні становить від 123530 чол. [10] до 250000 чол. [11]. Дана інформація включає в себе дані за 2009-2013 рр. При цьому Таїланд отримує з цього бізнесу 6,4 млрд. доларів щорічно [11]. Доречно буде привести дані про кількість прибувань до цієї країни. Звернемо увагу на 2013 р., дані про кількість секс-працівників в цьому році наведено вище. У 2013 р. до Таїланду було зафіксовано 26547000 приїздів [12]. Тобто, в середньому при найбільших числах на одного працівника секс індустрії припадає 106 приїжджаючих до країни людей. Але ці дані не остаточні, адже за неофіційними даними є припущення, що кількість секс-працівників у країні варіюється від одного до двох мільйонів людей. Це значно підвищує відношення кількості працівників секс-індустрії до гостей Таїланду і становить 1/13.

Звичайно, що робити висновки лише на основі наведених вище даних недоречно, адже не всі приїжджаючі користуються секс-послугами. З іншого боку в даних World Bank фіксується саме кількість в'їздів до певної країни, тому деякі туристи могли відвідати Таїланд протягом року декілька разів. До того ж вони могли скористатися послугами працівників секс-індустрії по декілька разів. Також важливо відмітити той момент, що не всі гості Таїланду подорожують до нього з метою скористатися секс-послугами, адже, навіть, за заявою К. Уоттанарангралк, міністру туризму Таїланду: "Туристи не приїжджають до Таїланду за такою річчю. Вони прибувають сюди за нашою красивою культурою" [13].

Роздивляючись таку країну, як Нідерланди, слід звернути увагу на місто Амстердам, адже воно є, як одним із центрів секс-туризму, так і однією з столиць наркотуризму. Місцевий квартал Червоних ліхтарів та кофе-шопи є одними з візитних карток міста. У 2014 р. в країні було зафіксовано 13925000 іноземних прибувань [14]. Якщо брати до уваги країни ЄС, то найбільша

кількість прибула з Німеччини (3894000 чол.), Бельгії (1828000 чол.), Великобританії (1857000 чол.), Франції (725000 чол.) та Італії (503000 чол.) [15]. За інформацією, що надана Міністерством іноземних справ Нідерландів можна стверджувати, що у 2014 р. було видано 674 ліцензій підприємствам, які діють на території країни та надають послуги секс-індустрії (див. табл. 1.4). Окремо від підприємств, зазначених в таблиці також слід відмітити деякі муніципалітети, що надають ліцензію на вуличну проституцію у спеціально-відведених місцях. Загальна кількість подібних документів склала 159 ліцензій.

Таблиця 1.4

Кількість ліцензій наданих підприємствам секс-індустрії в Нідерландах у
протягом 2014 року

Тип секс-бізнесу	Кількість у 2006 році	Кількість у 2014 році
Віконні борделі	507	195
Секс клуби, приватні будинки, театри	403	247
Ескорт агенції	81	125
Салони еротичного масажу	54	47
Клуби свінгерів	19	21
Інші	63	39
Разом	1127	674

*складено автором за даними Міністерства іноземних справ Нідерландів [16, с. 18]

Дана таблиця відображає дані конкретного року, тобто вона не може надати даних стосовно загальної кількості подібних закладів у Нідерландах, але ця таблиця демонструє, що, не дивлячись на те, що закон про легалізацію проституції був прийнятий ще у 2000 р., кількість борделів і подібних закладів тільки збільшується. Тобто, даний ринок країни постійно зростає, але вже у меншій кількості в порівнянні з першими роками, коли було легалізовано проституцію.

Крім цих даних важливо знати загальну кількість секс-працівників в Нідерландах. Точно назвати це число складно, адже велика кількість з них працює нелегально. Наприклад в 2009 р. лише тільки в Амстердамі було від 5150 до 7660 працівників секс-індустрії [17, с. 34-61]. Надійної інформації про цілу країну, при цьому, немає. Враховуючи, що кількість місць для легальної

праці збільшується можна припустити, що і кількість працівників даної сфери також зростає.

Також Нідерланди, у тому числі Амстердам, слід роздивитись в контексті значимості для наркотуризму. Легалізація легких наркотиків створила у місті цілу систему кофе-шопів, в яких продаються відповідні наркотичні засоби (рис. А.1). З дослідження мапи можна зрозуміти чому Амстердам є одним з найпопулярніших міст для наркотуризму, адже, як для такого компактного міста, тут присутня велика кількість закладів, які продають легкі наркотики, що створює велику щільність подібних підприємств та їх легкодоступність. При цьому слід зауважити, що на даному рисунку розглянуто саме центр міста. В інших його районах та околицях також є чимало закладів, що реалізують наркотичну продукцію. За даними інформаційного сайту Амстердаму в місті нараховується приблизно 250 кофе-шопів [18]. Площа міста складає 219 км². Беручи до уваги виконані розрахунки можна стверджувати, що на один квадратний кілометр міста припадає 1,14 подібних закладів, що є досить великим результатом. Але все ж таки вони не розташовані по периметру міста рівномірно, адже велика їх кількість знаходиться у кварталі Червоних ліхтарів.

Аналіз доступних статистичних даних дав можливість визначити важливість деяких незвичайних видів туризму у світовому туристичному ринку. Проблемою ж для аналізу є відсутність необхідної інформації для деяких з цих різновидів туризму. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що деякі незвичайні види туризму не потребують допомоги туристичних чи інших супутніх підприємств, тому туристи подорожують самостійно. Зі збільшенням популярності незвичайних видів туризму буде, також, збільшуватись зацікавленість в них зі сторони підприємців. В цьому випадку отримати статистичну інформацію буде набагато легше.

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ЕВТАНАЗІЙНОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ПРАВОВИХ, МОРАЛЬНИХ ТА РЕЛІГІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ

2.1. Сутність евтаназійного туризму та проблеми його організації в країнах Європейського Союзу: правові, моральні та релігійні аспекти

Приділивши увагу дослідженням, можна зрозуміти, що евтаназійний туризм це досить нове явище, тому точного остаточного його визначення ще не існує. Є декілька допустимих варіантів, що зазначені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Варіанти визначень евтаназійного туризму

Трактування терміну	Джерело
Подорожі з метою вчинення евтаназії, як, наприклад, в країни, де смертельно хворим дозволяється померти	wiktionary
Різновид туризму, пов'язаний з рухом за підтримку евтаназії, який організовує поїздки для потенційних самогубців у ті місця планети, де евтаназія допускається, в надії на заохочення декриміналізації цієї практики в багатьох частинах світу	the full wiki
Туризм в країни, де евтаназія є законною для здійснення власної смерті або допомоги у евтаназії іншого	Australian English dictionary

*складено автором за даними [19-21]

Виходячи з запропонованих дефініцій з'являється можливість сформулювати власне, більш широке поняття «евтаназійного туризму».

Евтаназійний туризм – це подорож до країн, в яких чинним законодавством дозволені евтаназія або асистована евтаназія для іноземців, з метою вчинення власної смерті. Головними пунктами, на які необхідно звернути увагу в цьому визначенні є асистована евтаназія та дозвіл на здійснення акту евтаназії саме для іноземних громадян. Стосовно першого пункту слід зазначати, що існує різниця між евтаназією та асистованою евтаназією. Тому слід звернутись до визначення.

Евтаназія – допомога при смерті, мистецтво лікаря полегшити вмираючому смерть або прискорити смерть, щоб позбавити вмираючого від мук [22, с. 186]. Головна різниця між евтаназією та асистованою евтаназією полягає в тому, що у першому випадку лікар сам вводить смертельний препарат (активна евтаназія [23]) або ж вимикає техніку, яка підтримує життя пацієнта (пасивна евтаназія [23]), а у другому випадку ці дії виконує сам потерпілий.

Переходячи до другого пункту слід зауважити, що евтаназія дозволена законом в таких країнах, як Швейцарія, Бельгія, в країнах Бенілюксу та в декількох штатах США (у тому числі в Орегоні, Вашингтоні, Вермонті, Монтані, Каліфорнії). І лише у першій з них евтаназія (асистована форма) офіційно дозволена для іноземців.

Загалом евтаназійний туризм є досить молодим явищем, що носить неоднозначний характер, адже є певна низка особливостей, які є біполярними для сприйняття людьми. До них можна віднести виключну обмеженість в географії подорожей, велику залежність від місцевих законів, традицій та моральних норм, односторонній характер подорожі, повну залежність від медичних працівників, філософську проблему евтаназії.

Стосовно обмеженості в географії слід сказати, що на даний момент єдиним місцем для здійснення евтаназійного туризму є кантон Цюрих в Швейцарській Конфедерації, адже місцевими законами іноземцям дозволено користуватись послугами клінік, в діяльність яких входить евтаназія.

Попередня особливість взаємозалежна від наступної, що стосується обмеженості евтаназійного туризму законами, нормами моралі та традиціями. Менталітет, який формується роками є великою основою для місцевих моральних норм, звичаїв та традицій, на основі яких створюються закони. А враховуючи те, що евтаназія є великою філософською проблемою, то її узаконення є тяжким процесом.

Односторонній характер подорожі полягає в тому, що процес евтаназії виконується у самому місці прибуття (кантон Цюрих), а не по прибутті додому з необхідними препаратами.

Стосовно організації еутаназійного туризму можна зазначити, що вона є досить складним процесом, який повинен враховувати безліч факторів, які його оточують і з якими треба бути мати справу даному різновиду туризму. В залежності від частини світу, країни чи навіть окремого регіону певної держави відношення до такого специфічного явища, як еутаназійний туризм, відрізняється. Але перш ніж прийняти даний різновид туризму, місцевому населенню слід полегшити своє відношення до самого процесу еутаназії в цілому. Ці два поняття слід відрізнити один від одного тому, що саме узаконення еутаназії в певній країні чи адміністративній одиниці не відразу несе за собою появу такого феномену, як еутаназійний туризм, адже для формування останнього необхідний юридично-закріплений дозвіл місцевих правових органів на проведення даної процедури саме для іноземців. Звідси й витікає те, що в світі є чимало держав, в яких еутаназія (як пасивна, так і активна) дозволені, але лише для громадян цих країн.

Так, наприклад, з держав Європейського Союзу можна виділити Нідерланди, які є досить ліберальними у відношенні до специфічних видів туризму. Але навіть у цій країні, де з 2002 р. дозволені активна та пасивна форми еутаназії, законом забороняється виконувати подібний акт для іноземців. Крім цього в Нідерландах проводиться акт еутаназії також для неповнолітніх, які досягли 12-річного віку з згоди батьків. Головними умовами виконання даного акту є неодноразове прохання пацієнта, відсутність можливості покращення його стану, знання пацієнта про його стан, неможливість знаходження альтернативних рішень, висновок незалежного лікаря, отримання дозволу від комісії по етиці [24].

Бельгійська влада підтримала активну та пасивну форми еутаназії на законному рівні у 2002 р. (для дорослих) та у 2014 р. (для неповнолітніх). Але для іноземців еутаназія в цій країні є недоступною до цього часу. Слід зауважити, що при здійсненні акту еутаназії допомогти пацієнту може лише лікар, який давно його лікує. Стан хворого повинен бути безнадійним та невиліковним, при цьому він повинен відчувати нестерпні фізичну та моральну

біль. Якщо пацієнт знає, що скоро його стан погіршиться він може зробити письмове прохання, в якому зазначить про своє небажання бути підключеним до апаратів життєзабезпечення. При евтаназії неповнолітніх враховується погодження батьків чи опікунів та розуміння дитиною, що з ним буде [25]. Загалом евтаназія узаконена в невеликій кількості країн, з повним списком яких можна ознайомитись у таблиці Б.1.

Велике значення при узаконенні евтаназії має проблема співіснування даного явища та релігії, яка панує в країні, де планується організовувати евтаназію. А якщо точніше, то значення має саме розмір впливу церкви на життя громадян. Дуже часто це стає великим бар'єром, який без впливу часу неможливо подолати. Для його поступового руйнування необхідний такий феномен, як суспільний резонанс. Найбільш близькою у хронології є історія італійського музикального виконавця Ф. Антоніані, який скористався послугами компанії «Dignitas» наприкінці лютого 2017 р. [26]. Цьому передувала аварія митця у 2014 р., після чого він повністю осліп та втратив контроль над рухами. Італійське законодавство забороняє евтаназію. Окрім цього, роль католицької церкви, яка забороняє такі дії, в житті держави є досить значною, адже 97% населення є її прихильниками. Не дивлячись на тяжкі страждання Фабіано, неодноразові звернення активістів, які виступають за евтаназію до парламенту з метою прийняття відповідного законопроекту та особисте звернення Антоніані до президента Італії, йому було відмовлено у евтаназії на території даної країни. Але, саме цей випадок спричинив нову хвилю обговорень проблеми евтаназії, як в Італії, так і в усій Європі.

З іншого боку є зворотній приклад, що стався у Люксембурзі, коли в країні в 2009 р. підіймалося питання стосовно узаконення евтаназії. Проблемою для цього була категорична позиція голови герцогства, який активно відстоював релігійну позицію у цьому питанні, яка повністю заперечує евтаназію. Тому для прийняття цього правового акту місцевим законодавчим органом були обмежені права монарха, шляхом внесення змін до конституції [27]. На відміну від Італії, всередині якої знаходиться католицький центр світу

– Ватикан, вплив релігії в Люксембурзі значно менший. До того ж велике значення мають сусідні держави. В Бельгії та Нідерландах, які є найближчими сусідами герцогства та які утворюють з ним певний історичний регіон Бенілюкс, на той час евтаназія була легалізована, тому це полегшувало встановлення проведення подібної практики в Люксембурзі.

Моральні та етичні аспекти також часто стають проблемою для узаконення евтаназії навіть у найпрогресивніших країнах світу. Яскравим прикладом може слугувати те, що в Німеччині пасивна форма евтаназії була юридично-закріплена лише у 2015 р., а активну форму місцева влада не узаконює через історичну неоднозначність використання цієї практики у минулому, адже під час панування в Німеччині А. Гітлера за допомогою активної евтаназії було знищено велику кількість населення, яке мало різні вади. Тому відношення до Німеччини у світі до цього часу є досить неоднозначним. Самі німці та місцева влада, соромлячись свого минулого, не висуюють на розгляд законопроект про легалізацію активної евтаназії.

В той же час є яскравий приклад Нідерландів, в якому морально-етична позиція населення є однієї з найбільш специфічних у Західній Європі, про що свідчить декриміналізація легких наркотиків та легалізація проституції на території цієї держави. Характерним проявом цього менталітету у питанні евтаназії є те, що у 2016 р. на законодавчому рівні висувалось питання про дозвіл проводити евтаназію здоровим людям, які цього забажають [24].

2.2. Аналіз досвіду співпраці країн ЄС з Швейцарською Конфедерацією у розвитку евтаназійного туризму (на прикладі діяльності фірми «Dignitas»)

Швейцарія для багатьох людей асоціюється в першу чергу з шоколадом, годинниками, банками та сиром. Саме якість даних компонентів створює бренд країни. Але, окрім якості для створення бреду можна використовувати дещо

специфічне – те, що притаманне лише цій території [28, с.97]. Саме тому евтаназійний туризм є ще однією візитною карткою Швейцарії з недавніх часів. Звичайно, що цей факт сприймається громадянами даної країни по різному.

Наприклад, Н. Штек та К. Янкер у своїх дослідженнях для Швейцарської Національної когорти [29, с. 614-622] дійшли висновку, що в період з 2003 по 2008 рр. в Швейцарії було зафіксовано 1301 випадки, коли пацієнти користувались послугами місцевих клінік для проведення асистованої евтаназії. З них іноземцями були 81 людина, тобто 6,2% від загальної кількості. Окрім цього були наведені наступні дані про пацієнтів (див. табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Соціально-демографічна оцінка пацієнтів швейцарських клінік, які скористалися послугами з асистованої евтаназії

Показник		Кількість	Кількість у відсотках
Всього		1301	100
Стать	Чоловіча	561	43,1
	Жіноча	740	56,9
Релігія	Протестанти	612	47,0
	Католики	272	20,9
	Не належать до релігії	331	25,4
	Інші/невідомо	86	6,6
Вікова група	25-34	18	1,4
	35-44	50	3,8
	45-54	143	11,0
	55-64	228	17,5
	64-74	360	27,7
	75-84	370	28,4
	85-94	132	10,2
Сімейний стан	Одинокі	157	12,1
	Одружені	642	49,4
	Вдівці	314	24,1
	Розлучені	188	14,5
Наявність дітей	Є діти	909	69,9
	Немає дітей	331	25,4
	Невідомо	61	4,7
Мовний регіон	Німецький	924	71,0
	Французький	339	26,1
	Італійський	38	2,9
Національність	Швейцарець	1220	93,8
	Іноземці	81	6,2

*складено автором за даними [29, с. 614-622]

З аналізу таблиці можна зробити висновок, що на початку та всередині першого десятиліття XXI століття іноземці користувались послугами швейцарських клінік, що проводять асистовану евтаназію, не досить часто, але все ж існували подібні випадки. Окрім цього важливо відмітити те, що серед пацієнтів є була велика кількість людей (67,9 %), які належать до двох великих течій Християнства – Протестантизму та Католицизму. При тому, що обидві ці релігії засуджують евтаназію у будь-якій формі. Цікавим є також той факт, що більшість пацієнтів (66,3 %) належали до вікових категорій від 64 до 94 рр. Це не дивно, адже з віком кількість невиліковних хвороб, які можуть викликати бажання людини скоріш покінчити із фізичними та душевними болями, збільшується. Тому доцільно розглянути рисунок 2.1, на якому зазначено наявність на момент виконання евтаназії у пацієнтів певних хвороб.

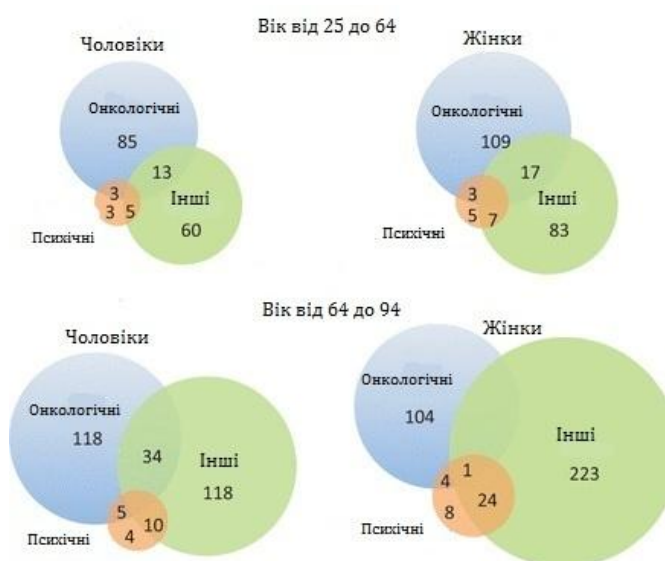

Рис. 2.1. Аналіз пацієнтів, що скористалися евтаназією за хворобами [29]

Як видно з рисунку 2.1 до 64 років пацієнти найчастіше страждають від онкологічних захворювань, в той час коли в більш пізньому віці починають проявлятися й інші захворювання: серцево-судинні, хвороба Паркінсона, кістково-м'язові і т.д. Окрім цього жінки частіше страждають від психічних захворювань.

Пізніше, у 2014 р. в журналі Медичної етики були опубліковані дані, проаналізовані С. Готьє, Ю. Маусбахом, Т. Райшем та К. Барча, які стосувались кількості евтаназійних туристів, які скористались послугами місцевих

організацій, котрі виступають за право піти з життя, починаючи з 2008 р., закінчуючи 2012-м р. [30]. За результатами цих досліджень було відмічено, що за вказаний період до Швейцарії завітало 611 іноземців з ціллю покінчити з життям, використовуючи практику асистованої евтаназії (див. табл. В.1). Червоним відмічено громадян країн-членів ЄС. Динаміку розвитку евтаназійного туризму в країнах ЄС можна побачити на рисунку 2.2.

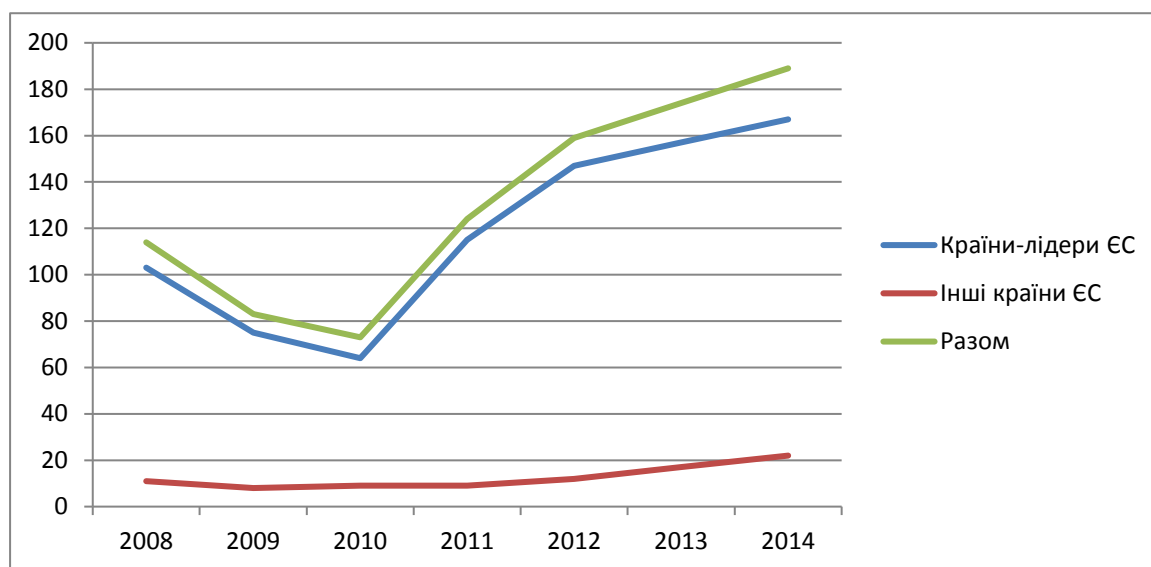

Рис. 2.2. Динаміка розвитку евтаназійного туризму в країнах Європейського Союзу [30]

Аналізуючи графік можна зробити висновок, що, починаючи з 2008 р. був характерний спад популярності евтаназійного туризму в країнах Європейського Союзу. Дану тенденцію можна пояснити тим, що у 2008 р. розпочалась економічна криза, яка суттєво вплинула на можливості громадян. З 2011 р. кількість евтаназійних туристів з країн Європейського Союзу почала збільшуватись. На той час економічна криза мала значно менший вплив. Крім того, в цьому році у Швейцарії було проведено референдум, на якому розглядалося питання про заборону евтаназійного туризму та евтаназії в цілому, але за результатами голосування, в якому брали участь жителі кантона Цюрих, евтаназія залишилась законною, як для самих швейцарців, так і для іноземців [31].

З основних хвороб, на які страждали туристи дослідники відмітили неврологічні захворювання (47%), та онкологічні (37%). Цікавим є той факт, що

у 2012 р. загальна кількість подібних туристів, що відвідали Швейцарію за вказаний рік становила в 2 рази більше ніж у 2009 р. Це число зростало поступово, тому не дивно, що у 2011 р. терпіння населення закінчилося і, за ініціативою Федерального демократичного союзу та Євангельської партії було проведено референдум. Учасники даних об'єднань хотіли добитись повної заборони етаназійного туризму на правовому рівні, але добитись цього в них не вийшло [31].

Стосовно місцевих законів також слід сказати, що вони забороняють процедуру асистованої етаназії лише у тому випадку, коли хворого на це вмовляють, щоб отримати з цього користь. Окрім цього в Швейцарії саме активна етаназія є забороненою, адже це суперечить медичній моралі та клятві Гіппократа. Тому застосовується асистована етаназія, яка не включає в себе акт введення смертельного препарату потерпілому лікарем, а лише має на увазі передачу речовини із рук доктора в руки пацієнту. Саме певний дисбаланс у законодавстві Швейцарії і обмеження стосовно етаназії або її відсутність в інших країнах призводить до припливу в країну так званих етаназійних туристів.

Обслуговуванням етаназійних туристів займаються організації, які борються за право на смерть. Найбільш відомою з них є «Dignitas». Це об'єднання, що існує з 1998 р., девізом якого є «Жити з гідністю – померти з гідністю». Для того щоб скористатись послугами організації потрібно стати її членом. Даний процес включає в себе декілька етапів, які є досить простими. В результаті майбутньому учаснику об'єднання видається рахунок з докладними інструкціями по оплаті. Щорічний внесок члена «Dignitas» складає 80-500 швейцарських франків (залежно від виду членства). Згідно інформації, яка подана на офіційному сайті організації зараз в її складі перебуває більше 7100 учасників [32].

Основу керівництва складають Л. Міннелі, який є адвокатом та засновником компанії, С. Мартіно та С. Люлей. Як вже зазначалося вище

діяльність подібних об'єднань є різноманітною, тому «Dignitas» не є виключенням. Основні види діяльності організації наведені на рисунку 2.3.

Рис. 2.3. Головні види діяльності фірми «Dignitas» [33]

Про асистовану евтаназію необхідно зазначити, що для того щоб нею скористатись треба мати здоровий психічний стан, бути членом організації, мати невиліковні хвороби та (або) нестерпні болі чи інвалідність. Ціна становить 7000 або 10500 швейцарських франків, якщо певні формальності впадуть на плечі компанії (наприклад, транспортація праху до місця проживання, організація похоронів). Більш детально про склад ціни на дану послугу зазначено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Склад ціни послуг з евтаназії клініки «Dignitas»

Послуга	Опис послуги	Ціна (швейцарські франки)
Підготовка до асистованої евтаназії	Деякі суттєві адміністративні витрати понесені клінікою при оформленні процесу асистованої евтаназії до моменту схвалення лікарем запиту члена організації щодо рецепту, але відкладення остаточного рішення до особистої консультації з ним	3500
Консультація лікаря	Витрати пов'язані з тим, що швейцарський лікар, який співпрацює з «Dignitas», повинен бути залучений до зустрічі з членом організації, а потім виписати рецепт на препарат. Даний етап включає в себе дві	1000

Закінчення таблиці 2.3.

Послуга	Опис послуги	Ціна (швейцарські франки)
	розширені консультації з лікарем та адміністративні витрати	
Витрати на завершення асистованої евтаназії	Витрати (такі як плата, що сплачується особі, яка виступає в ролі супроводжувачого / помічника, внесок у вартість апартаментів «Dignitas», тощо) понесені організацією. Щоб покрити ці витрати та підтримувати якість цієї послуги, «Dignitas» змушений запросити додатковий внесок	2500
Витрати на поховання та реєстр	Якщо людина помирає в апартаментах «Dignitas» у Швейцарії, а не у власному домі, збори, що стягуються директорами похоронних служб, вищі. Зазвичай рекомендується кремація в Швейцарії. При цьому урну, що містить попіл можна передати рідним пацієнта. За запитом, організація, також, може піклуватися про офіційні процедури після смерті у Швейцарії	2500+1000
Разом		10500

*складено автором за даними офіційного сайту «Dignitas» [34]

Процес допуску до основної послуги є досить тягучим. Пацієнт повинен подати заяву для підготовки асистованої евтаназії, до якої входить особистий лист учасника, біографічний нарис та один чи більше медичних висновків. Після отримання заяви документ оброблюється та відправляється на експертизу до лікарів, які співпрацюють з «Dignitas». Ними може бути надана тимчасова згода. Але остаточне рішення приймається після особистої розмови пацієнта з швейцарським лікарем [35].

2.3. Впровадження та функціонування незвичайних видів туризму в Україні: можливості, проблеми та напрямки їх вирішення

Україна має певні ресурси для розвитку деяких незвичайних видів туризму. Конкретно в одному з них вона може стати лідером, адже має

найголовніший та найвідоміший у світі ресурс для цього. Мова йде про індустріальний туризм та окрему частину дарк-туризму – туризм катастроф. Головним об'єктом, що привертає увагу зацікавлених туристів є місто-привид Прип'ять, де у 1986 р. відбулась катастрофа світового масштабу, внаслідок вибуху четвертого реактора на ЧАЕС. Зараз є чимало місцевих гідів та організацій, які організовують екскурсії до зони відчуження на цілком легальних умовах. Інша справа, що про це знають в основному громадяни України, а з виходом на міжнародний ринок цей туристичний продукт має проблеми, адже рекламну компанію не можна назвати інтенсивною та вдалою.

Дарк-туризм також має можливості для розвитку на території України, адже територія цієї країни була місцем проведення багатьох воєнних дій, які залишили по собі великий простір для розвитку темного туризму. Але проблемою є те, що для успіху впровадження цього виду туризму необхідна цікава історична основа та легенда, які до того ж слід добре прорекламувати. Формально таким об'єктом може бути Бабий Яр в Києві, але його потенціал не реалізовується у необхідній мірі. Крім того, після поступового вирішення військового конфлікту на Донбасі ці землі також можна буде використовувати для розвитку темного туризму. Зараз же ця територія якнайкраще підходить для впровадження військового туризму.

Про евтаназійний туризм в Україні слід зазначити, що закони України цілком відображають відношення населення держави до такого феномену, як евтаназія та евтаназійний туризм. В Основах законодавства України про охорону здоров'я, а саме в пунктах 2 та 3 ст. 52 визначено, що пасивна евтаназія та її активна форма відповідно є забороненими [36]. Окрім цього в Етичному кодексі українського лікаря в розділі 3.11 є такий пункт: «Лікар не має права свідомо прискорювати настання смерті, вдаватися до евтаназії або залучати до її проведення інших осіб» [37]. Якщо ж звертатися до Кримінального Кодексу України, то слід загострити увагу на статті 139 «Ненадання допомоги хворому медичним працівником» [38], що може в певних

обставинах класифікуватися, як пасивна евтаназія. Тому акт пасивної евтаназії також забороняється цим законом.

Узаконення даного феномену на території України на даний момент навряд чи можливо. Як свідчить практика та історія, щоб досягти легалізації евтаназії на законному рівні слід спочатку змінити відношення населення до неї. Зазвичай, сам народ є рушійною силою у процесі встановлення та прийняття права на евтаназію. Цьому передують один чи декілька неоднозначних випадків, які викликають інтерес соціуму. Зазвичай встановлення якогось нового закону, який суперечить менталітету населення потрібно розпочинати з зміни відношення до даного феномену на моральному та релігійному рівні. Тому велика кількість, або ж одна конкретна ситуація, що стосується розглянутого питання та викликає суспільний резонанс, покликані змінити відношення народу до таких явищ, як узаконення евтаназії, проституції та легких наркотиків. На фоні актуальності подібних ситуацій необхідно розповісти населенню про позитивну сторону підтримки даних явищ на законному рівні, використовуючи приклади інших держав.

Звертаючись до історії можна згадати приклад 2015 р., коли народний депутат України А. Немировський зареєстрував законопроект «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів», сутність якого стосувалась встановлення статусу повій, як фізичних осіб-підприємців [39]. Згодом даний законопроект був відкликаний, але на деякий час він викликав активну дискусію стосовно цього питання.

Також, слід зауважити, що для позитивного відношення до узаконення евтаназії, проституції та легких наркотиків потрібно, щоб дані явища не мали негативного висвітлення у ЗМІ в останні роки.

Аналізуючи морально-етичні проблеми організації евтаназійного туризму та евтаназії в цілому в Україні слід звернути увагу на думку людей в Інтернеті. Вивчаючи ставлення людей на форумах (в тому числі на туристичному форумі warps.ru [40]) до такого феномену, як евтаназійний туризм та до евтаназії в

цілому можна зробити висновок, що виділяється дві позиції стосовно цього, тому необхідно виділити плюси і мінуси евтаназії, які зазначені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Ставлення населення до евтаназійного туризму та евтаназії

Аргументи «за»	Аргументи «проти»
Можливість прийняття рішення про завершення свого життя в будь який момент є одним з найбільших доказів автономії людини – її права на самостійне користування своїм життям	З точки зору релігії – самогубство/вбивство – це гріх
Наявність певного принципу милосердя та гуманізму, адже процес евтаназії призначений для припинення болю та мук хворої людини	Медицина не може виключати випадки «дивовижних зцілень», адже відомі не один випадок, коли смертельно-хвора людина потім неймовірним чином одужувала
	Можлива відсутність необхідної мотивації у лікарів та вчених щодо винаходу нових ліків від смертельних хвороб, адже у випадку легалізації евтаназії проблему можна буде вирішити більш легким способом
	Відчутний удар по етиці та культурі
	Евтаназія може використовуватись, як засіб здійснення злочинів без сильної системи регулювання цієї діяльності правом
	Відсутність можливості змінити рішення під час процесу евтаназії

*складено автором за даними [40]

Виходячи з даних, що наведені в таблиці 2.4 можна зробити висновок, що з точки зору користувачів даного туристичного форуму евтаназійний туризм має більше мінусів ніж плюсів. При цьому необхідно не забувати про ефект суб'єктивності, адже для окремої людини значимість двох аргументів «за» може перевищувати той самий показник аргументів «проти».

В Україні поширене православне християнство, яке є супротивником евтаназії, але при цьому сам вплив релігії послаблений внаслідок багатолітньої дії атеїстичної пропаганди. Звичайно, що при піднятті відповідного питання про узаконення евтаназії церква буде намагатися відстоювати свою позицію, але її вплив все ж таки значно менший ніж у тій самій Італії.

ВИСНОВКИ

На основі результатів проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Незвичайні види туризму є досить молодими різновидами туризму, що мають унікальну специфіку та користуються популярністю в обмеженого кола туристів. До особливостей незвичайних видів туризму належать: невелика популярність, обмеженість законами, релігійними та моральними нормами, географічна обмеженість та самодіяльний характер.

2. Незвичайні види туризму поступово збільшують свою привабливість серед туристів. Цьому сприяє активне їх висвітлення у ЗМІ з позитивного боку, та заборона деяких з незвичайних видів туризму місцевими законами, що спонукає туриста шукати необхідні варіанти закордоном. Виходячи з останнього і формується такі особливості незвичайних видів туризму, як географічна обмеженість та самодіяльний характер.

3. Головними обмежувальними факторами розвитку незвичайних видів туризму в країнах Європейського Союзу є правові, моральні, релігійні та етичні. При чому правові аспекти є залежні від наступних трьох, адже саме з цих факторів формується ментальність народу, на основі якої і формується відношення населення до певного питання, яке потребує врегулювання законом.

4. Не дивлячись на близьку ментальність багатьох країн Європейського Союзу їх відношення до незвичайних видів туризму на правовому рівні відрізняється. Цьому сприяють зазначені вище обмежувальні фактори та історія розвитку застосування головних складових туристичного продукту даних видів туризму в окремих історичних регіонах. Тому евтаназія є узаконеною лише у деяких державах Європейського Союзу у різних формах. Але головною спільною особливістю даних країн є те, що в жодній з них проведення евтаназії для іноземних громадян є дозволеною законом практикою.

5. Евтаназійні туристи з країн Європейського Союзу утворюють найбільшу частку подібних туристів (беручи до уваги туристів усього світу), що користуються послугами місцевої клініки «Dignitas» для здійснення акту асистованої евтаназії. Крім того кількість евтаназійних туристів з країн Європейського Союзу з кожним роком тільки збільшується.

6. Незвичайні види туризму в Україні розвиваються нерівномірно. На території країни є необхідні об'єкти для розвитку окремих різновидів незвичайних видів туризму, але вони не використовуються в повній мірі. Крім того відсутня необхідна рекламна кампанія. Деякі різновиди незвичайних видів туризму обмежені законами та викликають неоднозначну реакцію населення про, що свідчить поширені думки громадян на туристичних Інтернет-форумах.

Таким чином, незвичайні види туризму в найближчому майбутньому можуть стати провідною альтернативою більш масовим напрямам туризму в країнах Європейського Союзу. Для цього місцевій владі необхідно вносити відповідні поправки до законодавства своїх держав, враховуючи менталітет населення та його відношення до подібних видів туризму. Беручи до уваги те, що рівень співпраці України і Європейського Союзу покращується, розвиток незвичайних видів туризму в Україні може стати одним з провідних пунктів цього партнерства, адже дана країна має необхідні умови для розвитку окремих різновидів незвичайних видів туризму. Крім цього, вплив західної ментальності може спричинити покращення відношення українців до таких феноменів, як, наприклад, евтаназія, яка є головною складовою туристичного продукту евтаназійного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.UNWTO Tourism Highlights 2017 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029>.
- 2.Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму. [Текст]: навч. посіб. / М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор. – Київ: Знання, 2013. – 197 с.
- 3.Stone P. A dark tourism spectrum: towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions [Electronic resource]. – Access mode: <http://web.mnstate.edu/robertsb/390/A%20dark%20tourism%20spectrum.pdf>.
- 4.Пацюк В.С. Індустріальний туризм і перспективи його розвитку в Україні // tourlib [Електронний ресурс] / В.С. Пацюк. – Режим доступу до ресурсу: http://tourlib.net/statti_ukr/pacjuk2.htm.
- 5.Бабкин А.В. Специальные виды туризма. [Текст]: учеб. пособие. / А.В. Бабкин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 78 с.
- 6.Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму. [Текст]: навч. посіб. / М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор. – Київ: Знання, 2013. – 334 с.
- 7.Diotallevi M. (1995) WTO Statement On The Prevention Of Organized Sex Tourism: Resolution A/RES/338 (XI).
- 8.Космічний туризм // Всё о туризме: туристическая библиотека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tourlib.net/statti_ukr/cosmic_tourism.htm.
- 9.Elon Musk Unveils Mars Colony Master Plan (Full) Sept 27, 2016 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.youtube.com/watch?v=IAZ-Xbn5hr0>.
- 10.The Gap Report: UNAIDS [Electronic resource]. / UNAIDS, 2014. – Access mode: http://files.unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2014/UNAIDS_Gap_report_en.pdf.
- 11.Havocscope Briefing Book on Prostitution [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.havocscope.com/prostitution-statistics>.
- 12.International tourism, number of arrivals to Thailand // The World Bank [Electronic resource]. – Access mode: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?locations=TH>.
- 13.Thailand tourism minister's opinion about sex tourism // Telegraph [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/07/17/thailand-is-closed-to-sex-tourism-says-countrys-first-female-tou>.
- 14.International tourism, number of arrivals to Netherlands // The World Bank [Electronic resource]. – Access mode: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?locations=NL>.
- 15.Toerisme in perspectief: NBTC Holland Marketing Afdeling Research [Elektronische bron]. / NBTC, 2017. – Access mode: <http://www.nbtc.nl/web/file?uuid=1dda3d3d-5821-4dba-a32c-49828b615444&owner=388ad020-d235-4624-86a4-d899f855a216&contentid=55861>.
- 16.Daalder A. (2015) Prostitution in the Netherlands in 2014: The Scientific Research and Documentation Centre of the Ministry of Security and Justice, Cahier 2015-1a, p. 18.
- 17.Nieuwenhuis. A. (2010) Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam: Bekereeks, ISBN 978-90-75116-62-5, pp. 34-61.
- 18.Amsterdam Coffeeshops Guide // Amsterdam.info [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.amsterdam.info/coffeeshops>.
- 19.Suicide tourism // Wiktionary [Electronic resource]. – Access mode: https://en.wiktionary.org/wiki/suicide_tourism.
- 20.Suicide tourism // the full wiki [Electronic resource]. – Access mode: http://www.thefullwiki.org/suicide_tourism.
21. Australian English dictionary (2014) [Electronic resource]. – Access mode: http://australian_english.enacademic.com/101793/suicide_tourism.

22. Философский энциклопедический словарь // runivers [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.runivers.ru/bookreader/book140184/#page/1/mode/1up>.
23. Дж. Рейчелс. Активная и пассивная эвтаназия // euthanasia [Электронный ресурс] / Дж. Рейчелс. – Режим доступа к ресурсу: <http://euthanasia.at.ua/load/1-1-0-3>.
24. Эвтаназия в Нидерландах [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <https://evtanazija.ru/gollandiya-niderlandy>.
25. Эвтаназия в Бельгии [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <https://evtanazija.ru/belgiya>.
26. Italian DJ used the services of «Dignitas» // dailymail [Electronic Resource]. – Access mode: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4267978/Italian-DJ-takes-life-Swiss-suicide-clinic.html>.
27. Эвтаназия в Люксембурге [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <https://evtanazija.ru/lyuksemburg>.
28. Т.А. Смирнова. Формування бренда міста як інноваційний шлях підвищення його привабливості для туризму [Текст] / Т.А. Смирнова, І.Ю. Приварникова // Вісник Дніпропетровського університету. – Серія: Менеджмент інновацій. – 2015. – Вип. 5, с. 97.
29. N. Steck (2014). Suicide assisted by right-to-die associations: a population based cohort study / N. Steck, C. Junker, M. Maessen, T. Reisch, M. Zwahlen, M. Egger // International Journal of Epidemiology. – Vol. 43. – Is. 2. – pp. 614-622.
30. S. Gauthier (2014), Suicide tourism: a pilot study on the Swiss phenomenon / S. Gauthier, J. Mausbach, T. Reisch, C. Bartsch // Journal of Medical Ethics. – 0:1–7. – doi:10.1136/medethics2014-102091.
31. Жители Цюриха проголосовали за узаконивание эвтаназийного туризма [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <https://ria.ru/world/20110516/375206911/html>.
32. Who is Dignitas // Dignitas [Electronic resource]. – Access mode: http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=44&lang=en.
33. Service of «Dignitas» // Dignitas [Electronic resource]. – Access mode: http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=47&lang=en.
34. Brochure of «Dignitas» [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.dignitas.ch/images/stories/pdf/informations-broschuere-dignitas-e.pdf>.
35. Accompanied Suicide // Dignitas [Electronic resource]. – Access mode: http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=20&Itemid=60&lang=en.
36. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» № 2801-ХІІ від 19.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 4. – ст. 19.
37. Етичний кодекс лікаря України від 27.09.2009 р. // Медицина транспорту України. – 2009. – № 4.
38. Кримінальний кодекс України № 2341-ІІІ від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25-26. – ст. 131.
39. Проект Закону України «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів № 3139 від 18.09. 2015 р. [Електронний ресурс]. – режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2F700A.html.
40. Отношение пользователей туристического портала к эвтаназийному туризму // Туристический форум warps [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <http://warps.ru/forum/viewtopic.php?f=11&t=1260>.
41. Map of Open Amsterdam Coffeeshops 2018 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.coffeeshopdirect.com/Map.html>.
42. Страны, в которых официально разрешена эвтаназия [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу: <https://evtanazija.ru/v-kakix-stranax-razreshena>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1. Мапа кофе-шопів Амстердаму [41]

Додаток Б
Таблиця Б.1

Країни, в яких евтаназія дозволена законом

Країна	Форма евтаназії	Рік узаконення	Умови виконання
США	В залежності від штату: пасивна, активна, асистована	1994-шт. Орегон, 2008-шт. Вашингтон 2013-шт. Вермонт 2008-шт. Монтана 2015-шт. Каліфорнія	Досягнення пацієнтом 18-ти років, непорушений стан психічного здоров'я, висновок експертів про те, що пацієнту залишилось жити не більше півроку
Канада	Активна	2016	Досягнення пацієнтом повноліття, наявність сильної болі при невиліковній хворобі, психічна рівновага
Колумбія	Активна	2015	Повноліття пацієнта та невиліковність, перебування пацієнта у здоровому глузді
Мексика	Активна, пасивна	2017-Мехіко	Невиліковність пацієнта, повноліття
Швеція	Пасивна	2010	Психічна адекватність пацієнта, прогнози лікарів про невиліковність, повноліття
Ізраїль	Пасивна	2005	Волевиявлення психічно-здорового пацієнта, його невиліковність
Албанія	Пасивна	1999	Виконується за згодою 3-х родичів, якщо сам пацієнт не в змозі дати згоду (перебуває в комі, наприклад)
Іспанія	Пасивна	2010	Знаходження пацієнта в термінальному стані за проханням родичів
Німеччина	Пасивна	2015	Волевиявлення смертельно-хворого пацієнта, або його, заздалегідь приготоване письмове розпорядження, яке діє у випадку неможливості пацієнта самостійно виявити бажання у критичному стані
Люксембург	Активна, пасивна	2009	Заява смертельно-хворої людини, яку повинні схвалити два лікарі та спеціальна комісія експертів
Бельгія	Активна, пасивна	2002 – для дорослих 2014 – для дітей	Допомогти пацієнту може лише лікар, який давно його лікує. Стан хворого повинен бути безнадійним та невиліковним, при цьому він повинен відчувати нестерпні фізичну та моральну біль. Якщо пацієнт знає, що скоро його стан погіршиться він може

Закінчення таблиці Б.1

Країна	Форма евтаназії	Рік узаконення	Умови виконання
			зробити письмове прохання, в якому зазначить про своє небажання бути підключеним до апаратів життєзабезпечення. При евтаназії неповнолітніх враховується погодження батьків чи опікунів та розуміння дитиною, що з ним буде
Нідерланди	Активна, пасивна	2002	Неодноразове прохання пацієнта, відсутність можливості покращення його стану, знання пацієнта по його стан, неможливість знаходження альтернативних рішень відходу з життя, висновок незалежного лікаря, отримання дозволу від комісії по етиці. Для дитячої евтаназії – досягнення 12-річного віку та згода батьків
Швейцарія	Асистована, пасивна	1941 – к. Цюрих	Заповнення необхідної заявки. Місцевим лікарем перевіряється історія захворювань. Проходження пацієнтом декількох оглядів та тестів, висновок місцевих лікарів, підписання договору.

*складено автором за даними [42]

Додаток В

Таблиця В.1

Кількість іноземних туристів, що відвідали Швейцарію в 2008-2012 рр. з метою використання послуг з асистованої евтаназії

Національність	2008	2009	2010	2011	2012	Всього
Німці	59	37	28	67	77	268
Великобританці	23	27	24	23	29	126
Французи	19	7	8	13	19	66
Італійці	2	4	4	12	22	44
Американці	0	0	5	9	7	21
Австрійці	4	3	1	2	4	14
Канадці	5	0	5	0	2	12
Іспанці	2	0	3	1	2	8
Ізраїльтяни	3	2	1	1	1	8
Австралійці	1	0	3	1	0	5
Шведи	2	0	3	0	0	5
Голландці	1	0	2	1	0	4
Жителі Монако	0	0	2	1	1	4
Португальці	0	1	0	0	2	3
Південноафриканці	0	0	0	2	1	3
Чехи	0	1	0	0	1	2
Данці	0	1	0	1	0	2
Ірландці	0	1	0	1	0	2
Фіни	0	0	0	2	0	2
Марокканці	1	0	0	0	0	1
Бельгійці	1	0	0	0	0	1
Новозеландці	0	1	0	0	0	1
Поляки	0	1	0	0	0	1
Бразильці	0	0	1	0	0	1
Індуси	0	0	0	1	0	1
Люксембургці	0	0	0	1	0	1
Зімбабвці	0	0	0	1	0	1
Греки	0	0	0	0	1	1
Хорвати	0	0	0	0	1	1
Словенці	0	0	0	0	1	1
Малазійці	0	0	0	0	1	1
Разом	123	86	90	140	172	611

*складено автором за даними [30]